

Ang D.A.N.A.S at Kuripot: Dalumat-Salita sa Marangyang *Padas* ng Diasporang-Ilokana sa Singapore

D.A.N.A.S. and Frugality: A Conceptual Analysis of the Lavish *Padas* Among the Ilocano Women Diaspora in Singapore

Baby Jean VC. Jose

Central Luzon State University

ABSTRAK

Aktibo ang lokal at internasyunal na migrasyon sa Pilipinas. Kahirapan at pamilya ang nag-uudyok sa pagtangkilik sa diaspora. Sa hilagang bahagi ng Pilipinas, agrikultura ang mayoryang ikinabubuhay partikular na ng mga Ilokana-Isabela. Mabagal at mababa ang kita, bagay-panulak na dahilan upang maghanap ng ibang pagkakakitaan kaakibat ng matinding pagtitipid at pag-iimpok, panagkuripot, na nagiging branding at istigma sa kanila.

Mula sa resulta ng katutubong pamamaraan sa pananaliksik at paraan at proseso ng pagdadalumat, gayundin ng paglalapat ng teoryang tulak-hila, lumabas sa pag-aaral na ang “panagkuripot” ay kalakasang kultural ng mga Ilokana dahil ito ay pagtitipid at komyunal na pagtutulungan. Sa pamamagitan ng *triangulation*, lumabas sa pag-aaral na multi-layered ang D.A.N.A.S (*danag*—alalahanin; *anus*—sakripisyo; *namnama*—pag-asa; *arapaap*—pangarap; *sanikua*—mga pundar) at *padas* (danas/karanasan). Malaki ang impluwensiya ng diaspora sa pag-iral ng Ilokanong konsepto ng panagkuripot sa paghulma ng globalisadong identidad.

Mga Susing Salita: diaspora, etnograpiya, globalisadong kultura, kuripot, pagdalumat

ABSTRACT

Local and international migration remain salient features of the socioeconomic landscape of the Philippines. Poverty and familial obligations are the main reasons for migration. In the Northern Philippines, among Ilocano women in Isabela Province, agriculture serves as the primary livelihood; however, its low and unstable returns act as push factors for migration and pursuit of alternative sources of income. This condition fosters practices of thrift and resource management, termed *panagkuripot*, which has emerged as both a cultural marker and a stigmatized identity.

Employing indigenous research methodologies, particularly *pagdadalumat* (conceptual analysis), guided by the push–pull theory of migration, this study re-examines *panagkuripot* as a form of cultural strength that encapsulates frugality and communal support. Through triangulation, findings reveal that D.A.N.A.S.—*danag* (anxiety), *anus* (sacrifice), *namnama* (hope), *arapaap* (aspiration), and *sanikua* (material accumulation)—as well as *padas* (lived experience), function as multi-layered constructs. Diasporic conditions shape the persistence and reinterpretation of *panagkuripot*, contributing to the formation of a glocalized Ilocano identity.

Keywords: diaspora, ethnography, glocalized culture, *kuripot*, *pagdadalumat*

Panimula

Karangalan sa mga Ilokano/a ang kanilang malaking ginampanan sa kasaysayan ng diaspora ng Pilipinas. Hindi matatawaran ang naging ambag ng mga Ilokano sa mga pambansa at internasyunal na diasporang pagkilos. Kilala ang probinsiya ng Isabela na madalas salantahin ng bagyo sanhi na rin ng katangiang topograpikal ng pook. Nagiging pangkaraniwan na lamang sa mamamayan na halos taon-taon nag-aayos at nagpapatayo muli ng kanilang mga tahanang nawasak ng kalamidad. Maraming pagkakataon na kakikitaan ang pook ng katatagan (*resiliency*) kung saan patuloy silang bumabangon sa kabila ng kahirapang kanilang natatamo. Likas din sa kanila ang pagiging malapit sa pamilya lalo na ang mga Ilokana. Bukod dito, kilala rin silang magaling sa pakikisalamuha at madaling makibagay (McKay 20).

Sa paglobo ng bilang ng sobrang paggawa at sa pangkalahatang kondisyon ng ekonomikong paghihirap sa sariling bansa, marami ang napipilitang maghanap ng trabaho sa ibang pook o mangibang-bansa (Tolentino 419). Dito pumapasok ang *push-pull theory* (Pe-pua at Hao 32). Sa pamamagitan nito, makikita ang mga dahilan ng paglisan sa lugar na kinalakhan mula sa panulak (internal at eksternal na dahilan bunga ng pinanggalingan pook) at panghila o puwersa mula sa labas ng kinagisnang pook o tutunguhang bansa. Kadalasan, ang puwersang nagtutulak ng migrasyon ay maiuugnay sa sosyo-kultural at pang-ekonomiyang salik (Javier 60).

Sa kabilang banda, agrikultura ang mayoryang ikinabubuhay ng mga Ilokano-Isabela. Tumatagal ng tatlo hanggang apat na buwan bago mag-anihan. Madalas silang dumadayo sa mga karatig-probinsiya tuwing panahon ng anihan at babalik sila sa Isabela pagkatapos makigapas (McKay 50). Isang danas o *padas* na nag-uudyok sa kanila upang maghanap ng ibang pagkakakitaan kaakibat ng pagtitipid at pag-iimpok. Ito ang posibleng dahilan kung bakit naging bansag sa kanila ang pagiging “kuripot” at karamihan sa kanila ay nangingibang-bayan o nangingibang bansa sa paniniwalang ito ang magbibigay sa kanila ng panatag at maalwan na buhay. Kaugnay nito, ang penomenon ng pangigingibang bansa upang magtrabaho ay may mahabang kasaysayan sa ating bansa (Tullao 1).

Samantala, mahalagang matalakay ang wika sapagkat nakaugat dito ang kulturang mayroon ang isang tiyak na pook. Inaarok ng wika ang yaman, kakayahang umangkop, kalakasan at kahinaan ng tradisyon at paniniwala ng isang tiyak na lugar. Sa ganitong balangkas, itinakda ang malinaw na direksiyon ng pananaliksik. Nilayon ng pag-aaral na ito na: (a) mailahad ang D(anag) A(nus) N(amnama) A(rapaap) S(anikua) o D.A.N.A.S ng mga Ilokanang migrante sa Singapore at pamilya sa Pilipinas; (b) mailarawan ang Ilokanong konsepto ng panagkuripot; at (c) mailarawan ang umiiral na glocalisadong identidad na nabuo sa Singapore.

Inspirasyon ng pag-aaral na ito ang isang Manang na dalawang dekada nang naninilbihan sa Singapore ngunit wala pang planong umuwi kahit na may mga naipundar na ito. Dakila ang sakripsiyong inilaan niya para sa pamilya. Taglay niya ang kulturang panagkuripot na likas sa mga Ilokana at bitbit niya ito mula Quirino, Isabela patungong Singapore. Siya at ang karanasan niya ang naging hugot upang liparin ng mananaliksik ang Singapore at marinig mula sa kanya

ang makulay na kuwento ng kanyang pakikipagsapalaran kasama ng iba pang kapwa-Ilokana na nasa Singapore gayundin na mabalikan ang bayan ng Quirino at marinig din ang masentimyentong kuwento ng kanilang pamilyang iniwanan. Madalas, naisasantabi ang kanilang saloobin bilang miyembro ng pamilyang naiwan dahil nakapokus tayo sa mga lumilisan sa bayan. Dagdag pa rito, naging mahalagang batayan ang obserbasyon sa baryo kung saan kapansin-pansing halos lahat ng sambahayan ay may kasaping OFW, ano man ang kasarian. Gayundin, nagsilbing inspirasyon sa pag-aaral ang umiiral na istigma at “kuripot” na branding na ikinakabit sa mga Ilokano.

Sa pamamagitan ng snowball sampling, labintatlong (13) Ilokanang OFW mula sa Isabela na may lima (5) hanggang dalawampu’t limang (25) taon ng pagtatrabaho sa Singapore bilang domestic helper, caregiver, nurse, at sales representative ang naging pangunahing kalahok ng pag-aaral. Kalakip nito tig-iisang (1) miyembro ng kanilang pamilya sa Pilipinas—maaaring magulang, asawa, o anak—ang isinama bilang sekondaryang kalahok. Ang pagpili sa kanila ay nakabatay sa kanilang tuwirang karanasan at ugnayan sa danas o *padas* ng *panagkuripot*, migrasyon, at pag-iral ng glokalisasyon.

Malaki ang gampaning kinapapalooban ng mga Ilokanang OFW pagdating sa pinansiyal na aspekto ng pamilya. Hindi biro ang ginagawang pagbabadyet para sa pamilya, at posibleng naisasapamuhay ang panagkuripot kung paano nila ito nagagamit sa kanilang trabaho at personal na pag-unlad.

Isang kuwalitatibo at deskriptibong pananaliksik ang kasalukuyang pag-aaral. Isang empirikal na paraan ng pananaliksik ang pag-aaral ng kaso at ginagamit upang imbestigahan o suriin ang isang penomenon na tumutuon sa “dynamics” ng kaso sa makatotohanang konteksto (Yin 15-25).

Nilayon ng pananaliksik na ito na maobserbahan, mailarawan at mailahad ang iba-ibang buhay na karanasanng D.A.N.A.S ng panagkuripot at migrasyon ng mga Ilokanang-Isabela. Gayundin, mailahad ang tumutulak at humihilang puwersa sa mga migrante sa pagsasagawa ng migrasyon at pag-iral ng kulturang panagkuripot. Ginamit sa pag-aaral ang *triangulation* sa pagkuha ng mga datos upang matiyak na walang nakaligtaang mahahalagang pangyayaring nararapat

na maidokumento. Gumamit ng gabay na tanong na nakasulat sa Iloko para sa pakikipagkuwentuhan at pakikipanayam upang higit na dalisay ang makukuhang mga sagot.

Kuwento sa Katutubong Pamamaraang Pangangalap ng Datos

Sa layuning makuha ang mga pagpapakahulugan sa salitang kuripot at panagkuripot, gayundin ang marinig karanasan ng mga kalahok, gumamit ng metodong pakikipagkuwentuhan sa pangangalap ng datos, kung saan wikang Ilokano ang naging midyum ng pakikipagtalastasan.

Sa midyum na ito, natiyak na mas komportable ang mga kalahok sa pagsagot sa mga tanong. Ang mga sumusunod ay mga katutubong pamamaraang isinagawa sa pagdodokumento tulad ng pagdalaw at pagmamasid na isinagawa noong Hunyo 2018 na tumagal ng walong araw at noong Enero 2020 na tumagal ng dalawampu upang makita ang potensiyal na pagsasakatuparan ng paksa. Tuloy-tuloy ang pakikipag-ugnayan sa mga kalahok mula 2018 kaya madaling naisagawa ang pakikipanayam sa kanila gayundin ang pagsasagawa ng harapang focus group discussion at naisagawa ito tuwing araw ng Linggo sa isang partikular na pook sa araw ng day-off ng karamihan ng kalahok. Kadalasang ang mga OFW ay may nakatakdang pook na lunsaran ng pagkikita-kita at salusalo (Constable 1-17). Ang sama-sama at pinatnubayang pagsagot ay nakatulong upang makapagpasimula ng bahaginan sa kanilang mga karanasan. Gumamit ng digital voice recorder at cellphone video ang mananaliksik sa buong proseso ng pakikipanayam upang maidokumento nang mabuti ang mga datos. Naging hamon ang transkripsyon (Ilokano patungong Filipino) dahil nasa wikang Ilokano ang mga sagot at kinailangan pang isalin ito sa Filipino upang maunawaan ng nakararami. Samantala, mahalagang gawain ang pagteteorya/pagdadalumat-salita upang higit na mabigyang linaw ang kahulugan ng kuripot sa perspektibo ng mga pinatutungkulan dito.

Tuon ng pag-aaral na ito na madalumat ang salitang kuripot na istigma sa mga Ilokano at matukoy ang D.A.N.A.S. ng mga migranteng Ilokana-Isabela. Mahalagang malaman ang marami at nagkakaiba-ibang dahilan ng pangigingbang-bansa at ang kanilang D.A.N.A.S: a) danag–mga kaba, takot, alalahanin o suliranin kapwa sa pook na nilisan at pinatunguhan; b) anus–tiyaga, sakripisyo ng paglayo sa

pamilya ang kanilang pangunahing dahilan kung bakit sila nangibang—bansa kaya anumang hirap na kanilang mararanasan, gaano man kasakit sa kanila ang nag-iisa sa ibang bansa, pinagtitiyagaan; c) namnama—pag-asa; d) arapaap—mga pangarap; at e) sansanikua—mga naipong bunga ng pagtitipid upang higit na maunawaan at makapagmungkahi ng programa para sa kanilang sektor.

Sa konteksto naman ng glokalisasyon, naisagawa rin ang pagsusuri sa indibidwal na pag-unlad ng mga kalahok (personal at propesyunal) gayundin ang pisikal na pag-unlad ng pook na pinanggalingan na hindi nawawala nang lubusan ang kulturang kinagisnan bilang salalayan ng pagkamakabayan o pagkabansa. Mababalikan ang “pagpopook” bilang mahalagang konsepto ng “pagkabansa.” Mahihinuhanang malaki ang naidudulot ng diaspora sa pagkalusaw ng kultura (cultural erosion) ng mga Pilipino. Malaki ang gampanin ng pagpopook upang maiwasan ang pagkalimot sa kulturang kinagisnan. Ang patuloy na pakikipag-ugnayan sa pook na nilisan sa diwa ng pagkukusa, “*pannakikadwa/pakikisama*” at “*ammuyo/bayanihan*” ay malaking hakbang upang patuloy na nakaugat sa pinagmulan. Mula rito, makikita na ang halagahang Pilipinong kinagisnan ay hindi basta-basta matatangay ng daloy ng modernisasyong dala ng globalisasyon.

Dalumat-Salita at Pagteteorya ng Pag-aaral

Tinatawag na dalumat-salita ang paggamit ng wika sa mataas na antas ng pagteteorya sa masusi, masinop, kritikal at analitikal na paggamit ng mga salitang kumakatawan ng mga idea at kaalamang nagiging konsepto sa malalimang pag-uuri’t paggamit nito (Nuncio 200).

Isang nakapananabik na gawain ng pagdalumat na ayon kay Rhoderick Nuncio (41; di nailathala) ay “tawag sa proseso ng pag-iisip at pag-urirat sa mga kahulugang lantay at ipinahihiwatig ng isang salita”. Pamilyar ang mananaliksik sa salitang dadalumin ngunit sa proseso ng pagsasagawa ng mananaliksik nito, mahirap at mabususi pala ito. Gayunpaman, naroon ang kasiyahan sa puso ng mananaliksik na dutdutin ang salitang ito upang mabigyang hugis o maibigay ang isang mukha o totoong mukha ng isang luma ng konsepto tungkol sa mga Ilokano.

Nahahati ang Pilipinas sa iba’t ibang pangkat-etnolingguwistikong grupo. Ayon sa aklat ni Teresita Fortunato (pp. 53–54), ang Ilokano ay pumapangatlo sa may

pinakamalaking bilang ng mga tagapagsalita dahil sa tatlong salik: (1) dami ng mga nagsasalita nito; (2) yaman ng mga naisulat na panitikan; at (3) lawak ng migrasyon ng mga gumagamit nito.

Matatagpuan ang mga Ilokano sa mga probinsiya ng Ilocos Norte, Ilocos Sur, La Union at ilang bahagi ng Pangasinan, Tarlac, Cagayan, Isabela, Nueva Vizcaya at Nueva Ecija. May mga Ilokano ring matatagpuan sa ilang bahagi ng Cordillera Region tulad ng Baguio at Ifugao. Bilang pangkat-etnolinggwistiko, may kani-kaniyang kasaysayan, ninuno o add “at” - pinagmulan, at may tiyak na kulturang tinataglay. Madalas, ang ideolohiya, gawi, kilos at pagpapahalaga ay magkakaiba depende sa kung ano ang nakagisnan at paniniwala. Naniniwala ang mananaliksik na malaki ang bahagi ng kasaysayan ng pananakop at paglaya mula sa mga mananakop.

Mahalagang suriin ang wika sapagkat ito ay sumasalamin sa kulturang umiiral sa isang partikular na lugar. Sa pamamagitan nito, naipapakita ang kabuuang dinamika ng mga tradisyon at paniniwala, kabilang ang mga aspekto ng lakas, limitasyon, at kakayahang umangkop ng isang pamayanang kultural.

Sa pagsasakonteksto, ang “branding” ay tumutukoy sa kolektibong katawagan o imaheng panlipunan na ikinakabit ng ibang pangkat sa isang partikular na etnolingguwistikong grupo. Ito ay nabubuo mula sa mga paulit-ulit na obserbasyon, karanasan, o isteryotipikal na pananaw na kalauna’y nagiging isang “tatak” o generalisadong pagkakakilanlan ng buong pangkat, kahit hindi naman ito tumutukoy sa lahat ng indibidwal.

Ang ilan sa mga ito ay ang galante sa Kapampangan, mahilig sa maanghang sa Bicolano, malaming sa Ilongga, matapang sa Batangueño, takaw-gulo sa Waray, at kuripot sa Ilokano. Ang mga katawagan ito ay hindi lamang simpleng paglalarawan; bagkus, ito ay nagiging panlipunang representasyon na nag-uugat sa eksternal na pagtingin sa isang grupo.

Sa ganitong paraan, ang branding ay nagiging uri ng *cultural labeling* o *stereotyping* na maaaring maglaman ng positibo o negatibong kahulugan. Sa paglipas ng panahon, ang mga label na ito ay maaaring magpatibay ng identidad ng grupo o kaya naman ay magdulot ng istigmatisasyon, tulad ng “kuripot” na nagiging dominanteng pananaw sa mga Ilokano kahit hindi ito kumakatawan sa kabuuan ng

kanilang kultura at pag-uugali. Madalas, tinatawag na *killjoy* ang isang Ilokanong ayaw sumama sa isang salusalong pagkatapos ng araw ng pagsahod, binabansagang “kilnet” o makunat dahil limitado ang ibinibigay kapag naghahati-hati na ang barkada/grupo sa gastusin at may pagkakataon ding iniwasang maging kagrupong sa isang proyekto dahil sa taglay raw nitong kakuriputan. May negatibong konotasyon kung gayon ang salitang ito at pinabubulaanan ito ng mga Ilokano dahil mayroon silang tiyak na dahilan kung bakit.

Sa pag-aaral na ito dinalumat ang salitang kuripot o panagkuripot (akto o kilos) gamit ang leksikal na pamamaraan, simbolikal at diskursibo. Suriin natin ang salitang “*kuripot*” sa unang antas, ang leksikal o literal na pagpapakahulugan ng salita.

A. Leksikal

1. Kahulugan

Inilalahad ng talahanayan sa ibaba ang salitang sinonimo/ kasingkahulugan ng kuripot mula sa iba’t-ibang diksyunaryo.

LEKSICAL NA KASINGKAHULUGAN NG KURIPOT			
Wika	Pagtutumbas	Kahulugan	Reperensya
Ingles	Miser; niggard; cheapskate; tightwad	a very mean person who spends as little as possible in order to hoard money// one who saves and hoards avariciously	The New Philippines Comprehensive Dictionary (PCD) and Thesaurus with Philippines 12 languages
Filipino	maramot	taong labis ang tingin sa salapi	The New Philippines Comprehensive Dictionary (PCD) and Thesaurus with Philippines 12 languages (2015)
Cebuano	tihik	ayaw gumastos; ginagamit para sa taong labis ang pagtitipid hanggang ayaw na talagang maglabas ng pera	The New Philippines Comprehensive Dictionary (PCD) and Thesaurus with Philippines 12 languages (2015)

LEKSICAL NA KASINGKAHULUGAN NG KURIPOT			
Wika	Pagtutumbas	Kahulugan	Reperensya
Hiligaynon	<i>mainot</i>	Ayaw gumastos o magbahagi	Benton, R. A. (1971). <i>Pangasinan reference grammar</i> . Honolulu: University of Hawai'i Press.
Kapampangan	<i>kuripot; maymut</i>	matipid hanggang sa pagiging maramot; ayaw gumastos kahit kinakailangan	Komisyon sa Wikang Filipino (KWF). (n.d.). <i>Mga diksyunaryo at sangguniang pangwika sa mga wikang rehiyonal</i> . Maynila: KWF; mula sa panayam.
Pangasinense	<i>kanengneng</i>	matipid / ayaw maglabas ng pera	Rubino, C. (2000). <i>Ilocano dictionary and grammar</i> . Honolulu: University of Hawai'i Press.
Ilonggo	<i>daluk</i>	sakim o ganid sa pagkain o pag-aari; maaari ring tumukoy sa pagiging labis na mapang-agaw o "greedy" (mas malapit sa sakim kaysa simpleng kuripot)	Rubrico, J. G. U. (n.d.). <i>Hiligaynon dictionary resources and lexical studies</i> .
<p>Batay sa kahulugang nakalahad, ang kuripot ay salitang pantukoy sa taong labis ang tingin sa salapi o taong hindi basta-basta gumagasta ng pera. Konotasyon kung gayon ang pakahulugan sa salitang ito. Konotasyon ang kahulugang ibinibigay sa mga salita, parirala at pangungusap na hindi direktang isinasaad o mensaheng nabubuo mula sa popular na kultura (Barthes; Demeterio & Capulla 93).</p>			

Mapapansin din sa pagpapakahulugang ito na mas lumalabas ang salitang "kuripot" sa bibig ng Pampango (kuriput) hindi sa mga Ilokano (kirnet, nakirmet) tulad ng mga nakalahad sa itaas. Batay rin sa prosesong sounding-out-friends, sinasang-ayunan ng mga Ilokano na ang nakirnet/nakilnet ay tumutugma sa terminong kuripot. Ipinalalagay rin nila na naihalintulad ito sa "naimot"

(madamot), o hindi pagbabahagi ng kung ano ang mayroon siya. Samantala, maaari namang tingnan na ang salitang kuripot ay hindi taal sa mga Ilokano, bagkus sa salin ng adipen(alipin) sa Pampango. Dahil batay kay Propesor Rey Manalo, tagapangulo sa Departamento ng Filipino, San Beda College-Alabang taal na Pampango, maituturing na sila ang nagbansag sa mga Ilokano ng salitang kuripot.

“Kapampangan po talaga ang nagbansag sa kanila (mga Ilokano) ng salitang kuripot. Ang salitang kuripot ay iniuugnay nila sa mga taong ayaw gumasta kapag may handaan o may pagkakagastusan. Taong 1860, ang Capas, Concepcion, Bamban at Lapaz ay bahagi ng probinsiya ng Pampanga. Noong hatiin po ang mga probinsiya noong 1860, ang apat na nabanggit ay naisama sa Tarlac na kung saan majority ay Ilokano. Dumating sa punto na naikumpara ng mga Kapampangan ang tradisyon ng mga Ilokano sa kanila. Karagdagan nito, kuripot ang pantawag nila sa mga taong ayaw gumasta, sa amin kasi kapag pagkakagastusan, todo talaga, kaya nga sabi naman ng iba mayabang ang mga Kapampangan.”

Ang impormasyong ito ay nalaman ni Prop. Manalo sa dinaluhang kumperensiya ng Komisyon sa Wikang Filipino noong 2005. Kung gayon, posibleng ang kuripot ay taal na salitang Kapampangan at hindi sa Ilokano. Posible ring totoo ito dahil ang salitang kuripot ay nakita ng mananaliksik sa *Kapampangan Vocabularies* ni Father Venancio Q. Samson ng Center for Kapampangan Studies, na ang kuripot ay mula sa salitang:

curipot. N. tightwad; adj. rudely frugal; niggardly, miserly; stingy; skinflint, ing taung curiput palagi yang matauad, a tightwad is always seeking bargains; cacuriputan, stinginess, meanness about spending or giving money. Syn. Macunat. Macasacmal magamat.

Mapapansing nakasunod ito sa letrang ‘C’ dahil na rin sa ang wika nila ay higit na naimpluwensiyahan ng wikang Kastila. Patunay ito kung gayon na hindi lahat ng salitang nakapaloob o ginagamit ng isang pook, ay hindi sakop ng kanilang taal na kultura kaya’t maaaring adaptasyon na lamang ito.

Dumako naman tayo sa pag-aanalising morpolohikal.

2. Morpolohiya

Salitang-ugat ang kuripot dahil wala namang panlaping ku-, gitlaping -ip at hulaping – ot kapwa sa Kapampangan at Ilokano naiuugnay ang salita. Maaaring lapian (panekket) ang salitang ito ng ag- na nangangahulugan ng *panagaramid iti maysa a banag, ti panggaraw, ti panagkuti, ti panagtignay* (nangangahulugan ng paggawa ng isang bagay, pagsunod at /o pagkilos) halimbawa ay *agkuripot*; samantala ang panlaping nag- ay nangangahulugan ng kakayahang maging gawi ang salita kaya ang nagkuripot ay tutukoy sa tao at ang nakakurkuripot naman kung nasa anyong superlatib ito ng pang-uri na tumutukoy sa taong nagkukuripot.

Samantala, maiuugnay rin dito ang salitang *imot/imut* (closed fist) na ipinalalagay ng iba na salitang-ugat ito ng kuripot ngunit walang makitang batayan sa kaisipang ito kaya ito masasang-ayunan gayunpaman, ikukonsidera ito bilang salitang nakapaikot sa salitang dinadalumat.

Silipin naman natin ang pag-aanalising interlingguwal:

3. Sa Interlingguwal na pag-aanalisa, may nagawang hambingan sa mga panumbas na salita ng ilang lugar/wika sa salitang kuripot: mula sa *UP Diksiyaryong Filipino Binagong Edisyon* (2010) ni Virgilio Almario, *Diksiyunaryo-Tesouro Pilipino-Ingles* ni Jose Villa Panganiban (1972), at batay sa pakikipanayam sa ilang mga kalahok.

WIKA	KATUMBAS NG "KURIPOT"	KAHULUGAN	SANGGUNIAN
Tagalog	matipid, maramot	hindi madaling gumastos o magbahagi	Almario 2010
Cebuano	<i>tihik</i>	matipid o kuripot	Wolff 1972
Ibanag	<i>fujik</i>	maramot / hindi mapagbigay	Reid 1971
Kapampangan	<i>kuripot; maymut</i>	matipid hanggang sa pagiging maramot	Forman 1971, panayam

WIKA	KATUMBAS NG "KURIPOT"	KAHULUGAN	SANGGUNIAN
Hiligaynon	<i>daluk, dingut</i>	maramot / hindi bukas-palad	Motus 1971
Ilocano	<i>kuripot, nainut</i>	matipid / maramot	Rubino 2000
Ivatan	<i>inut</i>	matipid / hindi mapagbigay	Larson 1986
Indonesian	<i>pelit</i>	Kuripot	Echols & Shadily 1994
Indo-Malaysia	<i>kikir</i>	Kuripot	Wilkinson 1959
Malaysia (Malay)	<i>lolek, bakhil</i>	maramot / kuripot	Wilkinson 1959

Batay rito, magkakaiba ang tumbasan ng mga wika sa salitang kuripot kahit na may pagkakataong magkakasintunog ang mga tumbasan tulad ng sa Cebuano at Ibanag (tuhik vs. fujik), Ilokano at Ivatan (nainut vs. inut) gayundin ang Ilokano at Kapampangan (kuripot). Samantala, malapit naman sa pakahulugan ng wikang Indonesia-Malay sa “pelit” na “pilit” naman sa Tagalog gayundin ang “kikir” sa “kikil”.

Bilang panghuli, gagamitin natin ang intralingguwal.

4. Intralingguwal na Pag-aanalisa

Mula sa salitang “kuripot”/ “kuriput”, makakakuha ng mga salitang may kahulugan buhat dito tulad ng “kur”, “kuri”, “uri”, “ipot” at “pot/put” (basahin sa Ingles)

a. “Kur”- pang. salitang Sumerian na nangangahulugang lupa, bundok o banyagang lupa (a land or mountain or a foreign land) underworld, pangalan ng unang dragon sa kanilang mitolohiya (<https://en.wikipedia.org/wiki/Kur>; huling binasa noong Pebrero 22, 2019).

b. “Kuri”- pang. pangalan ng isang palakaibigang robot na binuo nina Sarah Osentaski at Kaijen Hsiao ng Japan; dinisenyo ito na may personalidad, may-alam at nakakakilos. Isa siyang “kasama” imbes na proteksiyon (Mayfield Robotics 1-19). Si Kuri ay “matalinong kasama sa loob ng bahay”.

c. “Uri” - pang. klase, ayos, tayo, taas, lagay, hanay, tasa, grado (*UP Diksiyonaryong Filipino*)

d. “Ipot” - pang. tae ng ibon, kakarampot, maliit (sariling pakahulugan)

e. “Pot” - pang. burnay, banga, palayok, paso, lagakan, pangunahing produkto ng rehiyong Ilocandia.

Mula sa mga salitang nabuo sa salitang kuripot, tunay ngang mayaman sa kahulugang leksikal ang salitang ito. Bawat salitang nabuo mula rito ay posibleng may kaugnayan sa isa’t isa at may tiyak na ambag sa pangkalahatang kahulugan ng salitang dinadalumat.

Konotasyong maituturing ang kahulugang naibigay sa interlingguwal na pagpapakahulugan at maaaring totoo ang pagpapakahulugan nina Jose C. Austero at ng kanyang mga kasama na may ilang kalituhan itong nalilikha ang pagbibigay ng konotasyon sapagkat maaaring iba ang gustong palitawing kahulugan sa tunay na kahulugan. Kumbaga, kitang-kita ang pagkakaroon ng bias o may tiyak na pagkiling sa isang kaisipan ng nagsasalita o nagbibigay-kahulugan.

Sa interlingguwal na kahulugan, lumutang na ang kuripot o pagkukuripot ay hindi magandang katangian ng mga Ilokano. Nagdidikta ito ng pagkamakasarili at anti-kapwa na argumento. Ngunit nais ng mananaliksik na pansinin ang mga konseptong inihahain ng intralingguwal na posibleng makapagbibigay ng maliit na pag-asang makapaghahantong na banggain ang kaisipan tungkol sa mga Ilokano.

Tunay na malaki ang gampanin ng kasaysayan, demograpiya at topograpiya sa kalinangan ng isang pook. Unang salitang nahugot sa salitang dinadalumat ay “kur”. Ang “kur” ay salitang Sumerian na nangangahulugang lupa, bundok at banyagang lupain. Mababalikang hindi masyadong pinaunlad ng mga mananakop partikular ng mga Kastila ang lugar ng ka-Ilokanohan kahit na sabihin pang malawak ang mga lupa rito. Dahil sa hindi magandang uri ng lupa rito, kakailanganin ng lakas-paggawa para sa pagpapaunlad nito (CCP Encyclopedia 308).

Dahil sa hirap ng buhay, ginagawa nilang buong taon ang pagtatanim ng palay, mais at tabako para matugunan ang kanilang pangunahing pangangailangan. Sa

Lambak ng Cagayan kung saan lumipat ang mga Ilokanong-Ilocos, masasabing maraming bakanteng lupain na maaring gawing bukid at tumana na maaaring tamnan para sa pangkabuhayan. Samantala, matatandaan ding taon-taon, hindi nakaliligtas sa paghagupit ng bagyo ang mga probinsiya ng rehiyon dahil na rin sa posisyon nito sa mundo at isa rin ito sa ‘di nakaliligtas sa sinasabing *gawat* o tagtuyot. Bakit binabanggit ito? Upang maipakita ng mananaliksik ang posibleng salalayan ng kanilang pagiging *mainot* o matipid na isang panumbas sa salitang kuripot ay posibleng batay sa kanilang karanasang dulot ng kalikasan. Isa sa mga estudyante sa senior high school ang lumapit noon sa mananaliksik at pinatatanggal niya ang isa niyang kagrupong dahil sa kuripot daw ito. Hindi ito pinagbigyan dahil alam ng mananaliksik na hindi naiintindihan ng estudyanteng iyon ang praktikalidad na mayroon ang miyembro niyang iyon.

Isa pang kahulugan ng “kur” ay banyagang lupain na kung titingnan naman sa kasaysayan ng mga Isabelino, sila ay migranteng galing sa rehiyon ng Ilocos nakalupaang ng mga Ilokano gayundin na maiaangkla ang kahulugang ito sa pag-aaral ng migrasyong Ilokano na pangunahing dahilan sa pagdadalumat ng salitang ito.

Nabuo naman si “Kuri”, isang palakaibigang robot, sa layuning mabago ang konsepto ng robot na laging inuutusan bagkus magkaroon ng robot na maituturing na kaibigan. Kabaligtaran ito kung gayon ng sitwasyong nabanggit sa una—nawawalan ng kasama o kaibigan ang isang kuripot—samantalang marami sa pagkakataon na ang binabansagang kuripot ay siyang laging takbuhan sa oras ng pangangailangan, pinansyal man o hindi.

Dumako naman tayo sa uri. Tulad ng ibang rehiyon o pangkat, may pansosyal na organisasyon ang mga Ilokano; *babaknang* (mayayaman), *cailianes* (taga-ili o tagabayan) at *adipen*. Lumilikha ang uri ng balanseng komunidad. Gayunpaman, ang mga cailianes o taga-ili ay may malaking oportunidad para maging babaknang. Mapapansing nababansagang kuripot ang mga Ilokano ngunit sa katotohanan, higit na sila ang natatakbuhan kapag oras ng kagipitan dahil para maihanay sila sa uri ng tao sa lipunan na “babaknang” o mayaman, at “addaan” o mayroon. Maaari ring sipatin sa lente na dahil agrikultural ang karamihang kanilang ikinabubuhay, maihanay sila kung gayon sa magsasaka, amo man o naninilbihan. Samantala, maiuugnay naman ang salitang “ipot” bilang maliit, kakarampot o tae

ng ibon. Mula sa pagiging mainot ng mga Ilokano, ang anumang maliit kapag napagsasama-sama nila, makabubuo ng malaki. Bilang panghuli, ang salitang “pot” (wikang Ingles) o banga. Ang salitang ito ay nagpapakita ng kabuhayan ng Ilokano-Ilocos. Ang *burnay* o banga na nagpapakilala ng kanilang pagiging matiyaga, mapagpasensiya, madiskarte at pagiging masining. Ito rin ay maaaring lagakan o lagayan ng mga bagay na maaring imbakin. Maiuugnay rin dito ang “put” (para sa baryasyong kuripot) o ilagay na maaaring pakahulugang “may-pag-iimbak” o “pag-iimpok”. Ito ang konseptong nais ilatag bilang pantapat sa kaisipang nakalaki sa salitang ating dinadalumat. Ipot man ito kung naipon sa *pot* o banga nang hindi nababawasan, pasasaan ba at mapupuno rin ang lagayan/lagakan.

Mula rito, masasabing ang kuripot ay posibleng taong migrante mula sa isang lugar na kung saan naging kasangkapan niya ang hirap na naranasan sa lugar na pinanggalingan at ginawang inspirasyon ito upang yakapin ang pagpapaunlad ng sarili sa bagong lugar na kinaroroonan. Maiuuri rin siya bilang taong nakaluluwag at mapagkaibigan.

B. Simbolismong Burnay: Pagtatagpo ng Loob, Labas, Lalim at Lawak

Naihalalintulad ng pag-aaral na ito ang kuripot o panagkuripot bilang burnay (banga) at langgam. Bilang guro ng wika at panitikan, palasak na ang salitang simbulo at/o imahen. Madalas itinatanong sa mga estudyante: “Ano ang sinisimbulo ng babae sa katha?”, “Ano ang imaheng inyong nabuo sa pagbasa sa tula?” Samantala, sa komunikasyon malaki ang naitutulong ng mga *icon* upang hindi maligaw ang mga motorista, ang label ng mga gamot at mga kemikal sa laboratoryo ay mahalaga upang maiwasang makapahamak, ang ilaw at ang tamang kulay ngilaw-trapiko ay nakapagpapabilis ng trapiko gayundin na ang labeling, pagbabansag o branding ng mga mamamayan sa isang pangkat o pook ay makatutulong upang makikilala ang sarili nilang kalinangan at kakanyahan.

Tunay na mayaman ang wikang Filipino. Anuman ang katuturang ibinigay o taglay na salita sa kasalukuyan ay posibleng kabaligtaran na nito sa hinaharap. Mahalaga kung gayon ang pagbibigay ng sariling pakahulugan sa isang imahen o simbolo na nakabatay sa sariling karanasan o kultura ng isang tiyak na pook dahil anuman ang naging gawi, kaugalian, kaisipan o karanasan na ikakapsula ito sa kultura.

Kilala ang mga langgam sa modelo ng pag-iimpok ngunit sa pagkakataong ito, gagamitin ng mananaliksik ang *pot* o burnay bilang bagay na kumakatawan sa implikasyon ng pagkukuripot gayundin bilang natatanging pagkakakilanlan ng mga Ilokano. May iba't ibang hugis, may mabigat at may magaan, may iba't ibang materyal na gamit ngunit siguradong magiging imbakan o lagakan ito pagkatapos. Naipakikita nito ang kabuuang kalinangan ng mga Ilokano. Praktikalidad at kasiguraduhan ng bukas ang naihuhulma ng paso o banga. Naipakikilala rin ng banga ang mismong kaugalian ng mga Ilokano sa pagiging matiyaga at matipid na batay sa pag-aaral nina Angelina Tagay at Leah Ballesteros na “Ilocano Familism in The Chichacorn Industry in Paoay, Ilocos Norte, Philippines”, ay katangian ng mga Ilokano (34). Matiyaga dahil kinakailangan ng mahabang pasensiya sa *pagdamili* (paggawa ng palayok, banga, paso at iba pa gamit ang luwad) at malikhain dahil naiiba-iba nila ang disenyo.

Bukod dito, maiuugnay rin ng mananaliksik ang konsepto ng loob, labas at lalim ni Prospero Covar. Isang diskursibong analisis ng dalumat ni Covar bilang pundasyon sa gagawing:

(a) konsepto ng loob, labas, lalim bilang inisyul na bunsuran ng diskursong bubuun sa danas.

(b) rekonseptuwalisasyon ng loob, labas, lalim, lawak bilang “analitikal na balangkas” sa pagbasa, pagpapakahulugan at pagpapakabuluhan sa kuripot ayon sa ganitong eskima na: (1) loob – lokal na identidad ng mga kalahok, identidad sa Pilipinas; (2) labas – ito ang global na, identidad sa Singapore; (3) lalim – ang pagkukuripot bilang pagkakapangyarihan sa mga Ilokana; at (4) lawak – tumutukoy sa transnasyonalismo, kung paanong naililipat ang kulturang Pilipino sa mga gawi ng mga kalahok sa Singapore.

Sa “Kaalaming Bayang Dalumat ng Pagkataong Pilipino” ni Covar, ginamit niya ang metapora ng banga bilang paglalarawan sa tao, gamit ang tatlong dimensiyon nitong loob, labas at lalim. Ang banga bilang isang sisidlan ay may kakayahang maglaman at pag-imbakan ng iba't ibang mga elementong kakayahan din ng isang taong makatanggap ng iba't ibang elementong maaaring bumuo sa kanyang

pagkatao. Subalit hindi lamang ito may kinalaman sa pagtutumbas ng loob, labas at lalim sa isang pagkatao, manapa’y nangangailangan ito ng tamang lapat at ugnayan sa isa’t isa upang maging katiwa-tiwala. Gayundin naman sa usapin ng pagkatao, kinakailangang may tamang tugma ang panlabas na anyo sa kanyang kalooban sapagkat mas nagiging malalim itong repleksiyon ng kanyang kaibuturan o kaluluwa.

C. Diskursibo: Panagkuripot bilang Marangyang Danas

Bawat pook sa daigdig ay may kani-kaniyang kalinangan—may mga pagkakatulad, ngunit mayroon ding malinaw na pagtataliwas. Sa ganitong balangkas maaaring unawain ang pagka-Ilokano, na nag-ugat sa mga katawagang “i-” na nangangahulugang “mamamayan ng” at “loko” na tumutukoy sa mababang lupain (sariling salin; Alvarez 1969). Sa ganitong etimolohiya pa lamang ay mababanaag na ang identidad ng mga Ilokano ay nakaugat sa espasyo, sa lupaing kanilang ginagalawan, at sa mga karanasang humuhubog sa kanilang kolektibong kamalayan. Bilang isang pangkat etnolingguwistiko, kinikilala ang mga Ilokano sa kanilang mayamang kasaysayan, tradisyon, at kultura—mga elementong higit pang pinatitibay ng kanilang ugnayan sa lupa at pagsasaka bilang pangunahing pinagkukunan ng kabuhayan.

Mahalagang bahagi ng buhay ng mga Ilokano ang lupa at pagsasaka. Dito nila kinukuha ang kanilang ikinabubuhay bagamat marami na rin sa kanila ang nakapag-aral na. Isa sa kilalang katangian ang pagkukuripot o ang kinakuripot na minsan o madalas kinaiinisang bansag ng ibang etnolingguwistikong grupo sa kanila dahil nagdidikta ito ng pagkamakasarili. Ano ba ang pagkukuripot sa mga Ilokano at kung paano ito inilapat o inilalapat sa pag-aaral?

“Ti makaturog, makamukat; Ti nasalukag, isu ti agbiag.”

(Mabubuhay, ang masipag; Magkakamuta ang tamad)

Kasipagan ang dinidikta ng kasabihan sa itaas. Walang ibang bubungkal ng lupang pinamamahalaan ng mga Ilokano kung hindi sila lang kaya mahalaga sa kanila ang bawat sandali. Wika nga’y mabubuhay ang sinomang masipag. Malaking usapin sa kanila ang lakas-paggawa, ang kumita para mabuhay. Kung kaya makikita sa kanila ang pagiging masipag, madiskarte at may kusang-palo. Likas sa kanila

ang pagtitipid, na naihalintulad sa pagkukuripot dahil natututo sila sa bawat sandaling sila ay nasasagupa ng bagyo o ng salot o ng gawat na dala ng kalikasan dahil sa kanilang katangiang topograpikal. Ang kahandaan para sa darating na bukas ang kanilang nasa isipan.

Sa kabilang banda, maaaring ihambing ang panagkuripot sa konsepto ng pagiging “galante,” na sa ilang wika gaya ng Kapampangan ay iniuugnay sa karangyaan o pagiging marangya. Ang salitang “marangya,” mula sa ugat na “rangya,” ay nagpapahiwatig ng yaman, kasaganaan, at maging ng labis na luho o pagpapakita ng kaginhawahan. Kalakip nito ang idea ng materyal na kasapatan, mga bahay, sasakyan, lupain—gayundin ang panlipunang kapital tulad ng maayos na ugnayan sa pamilya at komunidad. Sa ganitong pagbasa, tila nagkakaroon ng banggaan ang dalawang konsepto: ang kuripot bilang kakulangan at ang marangya bilang kasaganaan.

Subalit sa pagdadalumat na ito, binabaling ang lente upang ipakita ang isang paradoks: ang panagkuripot bilang daan tungo sa marangyang danas. Sa halip na magkatunggali, ang dalawang konsepto ay nagiging magkatuwang. Ang pagiging kuripot, sa anyo ng disiplina sa paggastos, kakayahang mag-ipon, at pagpapahalaga sa hinaharap—ang nagiging mekanismo upang makamit ang isang uri ng karangyaan. Hindi man ito agad nasasalamon sa panlabas na anyo, ito ay unti-unting naipon sa anyo ng seguridad, ari-arian, at kakayahang magbigay hindi lamang sa sarili kundi maging sa pamilya.

Ito ang malinaw na lumilitaw sa karanasan ng mga Ilokanang OFW na kalahok sa pag-aaral. Sa pamamagitan ng kanilang panagkuripot, nagiging posible ang pag-iimpok mula sa kanilang pinaghirapang sahod sa ibayong-dagat. Ang dating itinuturing na kakulangan—ang pagiging kuripot—ay nagiging puhunan upang maranasan ang isang anyo ng karangyaan, ang pagkakaroon ng sariling bahay, lupa, edukasyon para sa mga anak, at kakayahang tumulong sa kapwa. Sa ganitong diwa, ang marangyang danas ay hindi lamang bunga ng maluwag na paggastos, kundi resulta ng maingat at estratehikong pamamahala ng limitadong yaman.

Samakatuwid, sa pag-aaral na ito, ang panagkuripot ay hindi basta isang negatibong bansag kundi isang diskursibong konstruk na muling binibigyang-kahulugan. Ito ay nagiging isang *marangyang danas*—isang karanasang nagpapakita na ang

tunay na karangyaan ay maaaring makamit hindi sa agarang konsumo kundi sa disiplina, pagtitiis, at kakayahang magpigil. Sa huli, ang bangga ng “galante” at “kuripot” ay hindi simpleng oposisyon, kundi isang masalimuot na ugnayan kung saan ang panagkuripot mismo ang nagbubukas ng landas tungo sa mas malalim at mas matibay na anyo ng kasaganaan.

D.A.N.A.S (Danag, Anus, Namnama, Arapaap, Sanikua): Pagpapakahulugang Mnemonic

Ang salitang “danas” ay salitang-ugat ng “karanasan” na tumutukoy sa pangyayaring naganap o kinasangkutan ng isang indibidwal na maaaring makaimpluwensiya sa kanya sa kung paano siya mag-isip at kumilos.

Sa pag-aaral na ito, binigyang kahulugan ang salitang DANAS bilang akronim na proseso ng pinagdadaan o pinagdaanan ng nakapaloob sa migrasyon. Batay ito sa mga sumusunod sa salita at konsepto mula sa wikang Ilokano:

Danag (kaba/alalahanin/suliranin) – tumatalakay ito sa takot, alalahanin o suliranin kapwa sa pook na nilisan at pinatunguhan ng mga OFW. Dala-dala ito ng mga OFW sa mga unang taon ng kanilang pangangibang-bansa.

Anus (tiyaga/sakripisyo) – pamilya ang pangunahing dahilan bakit nangingibang bansa ang karamihan. Sakripisyong maituturing ang paglayo sa kanila kaya anumang hirap na kanilang mararanasan, gaano man kasakit sa kanila ang nag-iisa sa ibang bansa, pinagtitiyagaan nila ito. Kasama rito ang pagtitiyaga sa mga ugali ng mga amo at mga trabahong kailangan nilang tapusin sa buong maghapon;

Namnama (pag-asa) – sa kabila ng lungkot at hirap na nararanasan habang nasa ibang bansa, bumabangon sila sa kaisipang balang araw maibibigay nila hindi lamang ang pangangailangan kundi pati kagustuhan ng mga kapamilya at maiangat nila ang istatus-pampinansyal ng pamilya. Umaasa sila na darating ang pagkakataon na kapag bumalik na sila nang tuluyan, may papaikutin na silang negosyo, may sasakahin silang maluwang na bukirin na may mga alagang hayop;

Arapaap (pangarap) - samu't sari ang gustong marating para sa sarili, pamilya at maging sa komunidad ang mga kalahok. Nagiging tuntungan nila ito para sa pananatili sa Singapore; at

Sansanikua (mga pundar)– tinutukoy nito ang mga naipon sa kanilang paninilbihan bilang OFW. Sa pagharap nila sa kanilang takot at bunga ng kanilang pagtitiyaga at pagkapit sa kanilang pag-asa, ang kanilang mga pinangarap ay unti-unti nilang nakamtan. Maaaring tumutukoy ito sa materyal tulad ng lupa, bahay, negosyo, sasakyan, mga gamit, alahas at mga nagawang paglibot. Maaari rin itong tumutukoy sa tagumpay tulad ng napag-aral ang kapatid o pinsan o ang sarili at naipagamot ang mga magulang.

Paghulma ng Glokalisadong Identidad sa Ilokanang Migrante

Ang mga Ilokano ay itinuturing na mahahalagang grupong migrante sa loob at labas ng bansa. Sa paglisan ng mga migrante patungo sa iba't ibang pook-trabahuhan sa lokal o internasyunal, bitbit nila ang sariling kultura na maaaring maimpluwensiyahan ng dinatnang kultura bunga ng akulturasyon o mananatili ito bunga ng glokalisasasyon.

Madalas na nagmumula sa mga papaunlad o umuunlad pa lang na bansa ang mga migranteng tumutungo sa maunlad ng mga bansa. Bitbit ng mga migranteng ito ang kanilang kahusayan o kadalubhasaan (expertise), bagay na makatutulong sa mabilis na pag-iisip at paggalaw ng kanilang napapasukang kumpanya na nagdudulot ng positibong epekto sa ekonomiya ng bansa, kalakip ang paghahangad ng higit na urbanisadong estado ng pamilya. Idinidikta naman ng globalisasyon ang pandaigdigang pakikipag-ugnayan ng bansa sa lahat ng halos mauunlad na bansa na kung saan may adaptasyon sa gawi o kilos ng mga kaugnay na mga mauunlad na bansa. Tinutukoy ang lokalisasyon bilang proseso ng sariling pagtangkilik at pagpapaunlad na nakaugat sa kultura, kung saan pinahahalagahan ang lokal na wika, gawi, at tradisyon sa gitna ng impluwensiya ng globalisasyon. Nagsisilbi itong panimbang sa pagkakapareho ng kultura na dulot ng globalisasyon sa pamamagitan ng pagpapatibay ng lokal na identidad. Sa gayon, ang lokalisasyon ay nagiging paraan upang mapanatili at mapaunlad ang sariling kultura sa harap ng pandaigdigang pagbabago.

Sa katunayan walang likas na identidad ang tao. Nililikha at hinuhubog ito ng mga puwersang pisikal o di-pisikal, tuwiran o di-tuwiran (Nuncio 3). Kaugnay nito, ang sinumang migrante na may sariling kalinangan mula sa kanyang pinanggalingang pook ay maaaring makaranas ng pagbabago sa kanyang kultura at tradisyon. Maaaring malusaw ang mga ito bunga ng mas mataas na antas ng akulturasyon sa bansang pinatunguhan.

Sa kabilang banda, maaari ring mas mapatingkad at mapataas ang kanyang nakamulang kultura at tradisyon. Ito ay dahil sa impluwensiya ng globalisadong ideolohiya na maaari niyang mapakinabangan at maibahagi sa kanyang pinanggalingang pook, sa pamamagitan ng patuloy na ugnayan at pakikibahagi kahit siya ay nasa ibang bansa.

Ang pagsasalikop ng lokalisasyon at globalisasyon ay tatawagin nating glocalisasyon. Pinalulutang ng glocalisasyon ang kahinaan at kalikasan kapwa ng lokal at global at kanyang sinasala ang mga bayan na maaaring makatulong sa dalawang idea upang magiging mas kapakipakinabang ang resulta.

Kuripot ang bagong Konsepto ng Masinop

Sa kontekstong Ilokano, ang *kuripot* o *panagkuripot* ay karaniwang itinuturing na may negatibong istigma at iniuugnay sa pagiging maramot. Inilalarawan nito ang indibidwal bilang makasarili, anti-kapwa, at kulang sa pakikipagkapwa. Ang ganitong pagtingin ay sumasalungat sa mga pagpapahalagang Ilokano na nakabatay sa pagbibigayan at malasakit sa kapwa. Dahil dito, ang *kuripot* ay nagiging isang panlipunang etiketa na may malinaw na implikasyong moral. Sa kabuuan, ito ay hindi itinuturing na kaayon ng inaasahang asal ng isang kasapi ng komunidad.

Gayunpaman, batay sa datos ng kasalukuyang pag-aaral, lumilitaw ang isang transpormasyon sa pag-unawa sa konseptong ito. Sa halip na ituring na maramot, ang *panagkuripot* ay muling binibigyang-kahulugan bilang isang anyo ng pagiging masinop isang sinadyang pagkontrol sa paggastos at maingat na pamamahala ng yaman. Ang ganitong gawi ay hindi nakatuon sa pansariling interes lamang, kundi nakaugat sa pangmatagalang layunin tulad ng paghahanda sa mga sakuna, katiyakan ng kinabukasan, at kakayahang makatulong sa kapamilya at kapwa sa

oras ng pangangailangan. Sa ganitong pananaw, ang *kuripot* ay isang bagong konsepto ng *masinop*, isang kultural na pagpapahalaga na pinagsasama ang pagtitipid at pananagutang panlipunan.

Sa kabilang dako, sumang-ayon ang karamihan sa mga Ilokanang OFW na sila ay kuripot pero hindi ang kuripot na nagdadamot. Ang mga sumusunod ang naging pakahulugan nila sa salitang kuripot: a) paglalaan/paghahanda para sa kinabukasan, b) pagbibigay, c) pagtitipid, d) mahalagang pagdadamot, e) pag-iipon, f) pagpapahalaga sa pera, g) pagpapautang ng may katuturan, h) matalinong paggasta at i) paraan ng pakikipagkaibigan. Batay sa kanila, ang kuripot ay taong marunong magpapahalaga ng perang pinagpaguran dahil dugo't pawis ang naging puhunan para magkaroon nito. Mula sa pakikipagkuwentuhan, lumabas ang sumusunod na pagpapakahulugan ng kuripot mula sa kanila:

“Iti panagkuripot ket atay haan nga aggastos iti haan nga nasayaat. Haan nga dakes iti panagkuripot ngamin iti kayat na nga saw- en na ket panagtipid mo iti bagbagem ta adda target mo gatangen. (“Ang pagkukuripot ay paggastos sa mga bagay na mahalaga. Hindi masama ang panagkuripot dahil ang ibig sabihin nito ay pagtitipid ng sarili dahil may gustong abutin o ipundar”; salin ng may-akda).

“Para kanyak iti panagkuripot iti Ilokano ket atoy lang iti wagas da tapnu maakurnong iti pang-emergency da ken nalaing lang mangibudget agitay dadduma nga Ilokano isu iti ammu iti kaadwan ket kuripot dan. (“Para sa akin ang pagkukuripot ng mga Ilokano ay paraan lamang nila upang makapag-ipon ng kanilang pondong pang-emergency at ang ilan talagang Ilokano ay mahusay na sa pagbabadget ngunit ang akala ng lahat ay nagkukuripot na sila”; salin ng may-akda).

“Haan nga naimut iti Ilokana. Adda latta panagkuripot ngem adda panagited.” (“Hindi maramot ang mga Ilokana. May panagkuripot kalakip ng pagbibigay”; salin ng may-akda).

“Iti panagkuripot ket panagimped. Ammok ngamin nu ania iti unaek. Nu agitay kayat ko lang, madi paylang kunak nukua. Ngem nu

makan kasdiay, all-out nak. Stress reliever ko gamin. (“Pagtitipid ang panagkuripot. Alam ko kasi kung ano kailangan ko. Kung ito ay wants lang, nagpapas ako pero pagdating sa pagkain, hindi na”; salin ng may-akda).

“Ibaga da nga ti Ilokano ket kuripot ngem siak haan ngamin uray awan mabati kanyak sige lang, agitednak. (“Sinasabi nila na ang ilokano ay kuripot pero sa akin hindi dahil kahit walang matira sa akin okey lang basta makapagbigay ako”; (salin ng may-akda).

Taliwas sa kinamulatang bansag na ang kuripot ay taong walang pakialam sa iba dahil sa pagiging maramot isang taong mapagbigay ang kuripot para sa kanila. Binigyang kahulugan nila ang panagkuripot bilang paraan pagtitipid na bahagi ng kanilang paghahanda sa kinabukasan. Nalalaman nila na walang ibang unang makatutulong sa kanila kung hindi ang sarili nila pagdating ng mga sakuna at kalamidad. Matalinong paggasta para sa kanila ang panagkuripot dahil may pagtitimbang at pagpili bago nila pakawalan ang kanilang pera. Sa lahat ng ito, masasabing ang panagkuripot at bagong konsepto ng pagsisinop.

Samantala, narito ang pakahulugan ng kanilang kapamilya sa salitang kuripot o panagkuripot: a) pag-iipon para sa emergency; b) masinop na pagbabadyet; c) pagtitipid upang makapagbigay; d) pagbibigay sa mga nangangailangan (hal. simbahan, baranggay); e) pagiging galante sa kapamilya; f) pagkakaloob ng bahagi o share tuwing may inuman/pagtitipon; g) mas pagbili nang ayon sa pangangailangan; h) pag-iipong may pagbibigay; i) paraan ng pagpupundar; o) pag-iipon para sa pangarap ng pamilya; j) pagtatabi ng kinita para hindi makakautang at; k) paraan ng pakikipagkaibigan.

“Iti ilokano kuripot ngem nailugar. Di met hardworking na, nag-e-earn sila para iti pamilya da. Kayat da adda pakitkitan iti pamilya da.” (“Kuripot talaga ang mga Ilokano pero nasa lugar. Hindi ba’t hardworking sila, nagtitipid sila para sa kanilang pamilya”; salin ng may-akda).

“Maymayat iti adda naisalukad na ta nu latta adda pakaaramatam. Atay haanka makaut-utang sabili ta adda maalam, ket baka itsimis

da ka pay nangruna idtoy baryo.” (“Mas mainam ay may naitago ka para kapag may pangangailangan ka, hindi ka makakautang dahil baka dahilan pa ito para maitsismis ka sa lalo na sa baryo”; salin ng may-akda)

Pareho ang pagpapakahulugan ng mga naiwanang miyembro ng pamilya sa Pilipinas kaugnay ng kuripot o pagiging kuripot—pagtitipid at pag-iimpok upang may makukuha o may magagamit sa hinaharap. Dagdag pa, makikita ang malasakit dahil nakikita nila ang halaga ng sakripisyo ng mga asawa, anak o ina nilang nangibang bansa batay sa pahayag na:

“Nasken nga adda panagsalimemet gamin haanmet nga kaskari ti trabaho da Manang mo idiay Singapore, isu nga adda latta panagimped tapnu nu makaawidun nu addan urnongmi” (“Kailangang magsinop dahil hindi naman madali ang trabaho ng Ate mo sa Singapore, kailangang mag-ipon upang makauwi na kapag may ipon na kami”; salin ng may-akda)

Mula sa mga ito, masasabing positibong katangian o kultura ng etnolingguwistikong grupo ang panagkuripot. Nabibigyan ng panibagong-bihis at pagpapakahulugan mula sa mga sitwasyong kontemporaryo o reartikulasyon ang mga umiiral ng kultura, kaugalian o tradisyon at/o katangian o halagahang Pilipino kung saan may pag-uugnay sa panibagong konsepto ng kuripot/pagkukuripot.

Panulak-hilang Puwersa sa mga Ilokanang Migrante

Lumalabas sa pag-aaral ang mga karaniwang sosyo-kultural at pang-ekonomiyang isyung kinaharap at/o kinakaharap ng mga migranteng kalahok sa Singapore na nakaangkla sa Teoryang Panulak-Panghila (Pe-Pua at Hao 32).

Tunay na may iba't ibang dahilan ang mga Ilokanang OFW sa kanilang pangingibang-bansa, ito ang tinutukoy ni Pe-Pua sa kanyang teoryang panulak-panghila kung saan karamihan ay internal tulad ng paglimot sa trauma, makapangasawa ng ibang lahi, maiahon ang pamilya sa kahirapan, maip plano nang mabuti ang kinabukasan ng anak, at eksternal na dahilan tulad ng pag-iwas sa kaguluhan ng angkan, inhustisya sa mababang sahod at iba pa. Nagiging panghila naman ng mga bansang pinupuntahan ang paglalarawan sa pook bilang

“lupain ng ginto” o “greener pasture” tulad ng Singapore bunga ng katatagan ng kanilang ekonomiya. Totoong iba-ibaang naging buhay ng mga Ilokanang OFW ng/sa Isabela mula noong nasa Pilipinas pa lang sila hanggang sa naroon na sa Singapore. Malinaw na nailahad na magkakaiba sila ng dahilan kung bakit umalis sa Pilipinas. Batay sa kuwento ng ilang mga kalahok:

“Kayat ku malipatan tay naames napasamak, isu inkaradkad ku ti nag-abrod” (“Gusto kong malimutan ang kahindik-hindik na pangyayari kaya ako umalis”; salin ng may-akda).

“Nagrigat ngamin iti kasasaad idiaay Pilipinas, isu nga urayen ah agkatulong wenno agbalin nga yaya uray graduate nak BS in Commerce” (“Napakahirap kasi ng buhay sa Pilipinas, kahit magkatulong na ah o magyaya kahit graduate ako ng BS in Commerce; salin ng may-akda)

“Nagbaba sweldok idiaay clinic, agasem ta 6,000 lang haan nga sulit gastos idi college, tay greener pasture nga kunada isi immikkat nak” (“Ang baba ng sahod ko noon sa klinik, akalain mong 6,000 lang, hindi masusulit ang gastos noong college, paghahanap ng greener pasture kaya ako umalis”; salin ng may-akda)

Mula sa mga tugon, mapapansing may mga pagkakatulad at pagkakaiba ang mga karanasang ito.

Karamihan sa mga Ilokanang OFW ay nagmula sa mga pamilyang ang pangunahing kabuhayan sa Pilipinas ay pagsasaka. Ibig sabihin, bago pa man sila mangibang-bansa, ang kanilang pamilya ay umaasa sa agrikultura bilang pinagkukunan ng kita, kadalasan sa maliit na sakahan o sa mga sistemang tulad ng *kasama* o *porsiyentuhan*, kung saan ang kita sa ani ay hinahati sa may-ari ng lupa at sa magsasaka. Sa ganitong kalagayan, kapansin-pansin na maraming Ilokano ang kabilang sa uring agrikultural na may limitadong yaman, kaya’t nagiging mahalagang dahilan ito ng pangingibang-bansa upang maghanap ng mas mataas na kita at mas matatag na kabuhayan.

Patunay lamang ito na ang pamilyang kinabibilangan ng mga Ilokanang OFW ay nasa braket ng mahirap, walang sariling ari-arian. Sa lokal ng migrasyon ng mga Ilokano mula sa Ilocos patungong Lambak ng Cagayan kung saan matatagpuan

ang Quirino, Isabela, ang pang-ekonomikong aspekto ang isa sa mga dahilan ng pangigingbang-bansa. Nakikita ng mga kalahok na hindi sila maiaangat ng pagiging kasamak lang gayundin ng pagkakaroon ng mababang sahod. Mula rito, makikitang sa kagustuhang maiangat ng mga Ilokanang OFW ang kanilang mga pamilya mula sa braket ng “mahirap” ninais nilang mangibang-bansa. Sa madaling salita, sila ang pananagisag ng ‘di mabilang na Filipinang nangingibang-bansa para maging tagapag-alaga ng mga bata o kasambahay sa kasalukuyan, isang kalagayang binuksan ng labis na kahirapan sa sariling bansa at ng globalisasyon ng paggawa (Torres-Yu 2007).

D.A.N.A.S ng mga Ilokanang Migrante

Tulad ng pagkakaiba ng mga dahilan ng pangigingbangbansa ng mga Ilokanang OFW, magkakaiba rin ang danas mula sa kanilang D.A.N.A.S na nagmumula sa kanilang iba’t ibang gampanin tulad ng pagiging anak, asawa, ina, babae at manggawa sa kabuuan.

Inilalahad sa Figura 1 ang kabuuang D.A.N.A.S ng mga kalahok. Ang D(anag) ay tumutukoy sa takot, alalahanin o mga pangamba para sa sarili, pamilya at lipunan ng mga Ilokanang OFW. Makikitang dala-dala at bitbit nila ito kapwa sa Pilipinas

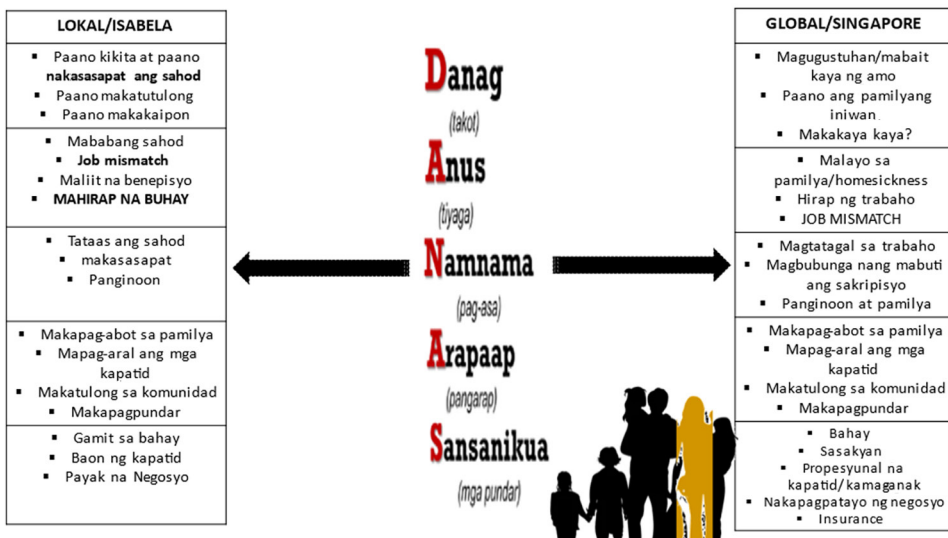

Fig. 1: Magkakaibang D.A.N.A.S ng mga Ilokanang OFW

at sa Singapore. Mapapansin na ang mga sumusunod ang d(anag) o alalahanin ng mga kalahok sa Pilipinas man o sa Singapore: a) pag-iiwanan ng anak habang nasa trabaho; b) kasapatan ng sahod; c) pagtulong sa mga magulang; d) pakikisama sa mga biyenan; e) matinding kahirapan; at f) pag-aaral ng mga anak ng mga sumusunod naman ang mga alalahanin ng mga Ilokanang OFW sa Singapore : a) pagtrato ng amo; b) kaligtasan ng mga alaga; c) bigat ng trabaho; d) alalahanin sa pamilyang iiwanan; e) katatagan ng pamilyang iiwanan; f) sariling kalusugan pati ang anak/mga anak; g) mga magiging kaibigan; at h) walang kasiguruhan ang kontrata. Batay nga sa ilan sa kanila:

“Buteng ko lang idi baka adda haanmi pagtinnunusan ayanti katugangak nga babae. (“Takot ako noon na baka magkaroon kami ng hindi pagkakaunawaan ng aking biyenan”; salin ng may-akda).

“Madanagannak nu kayak metla trabaho (“Alalahanin ko kung kaya ko ba ang trabaho”; salin ng may-akda).

“Dagiti banag nga pagdandanagak idi ket nu madik mapagadal dagiti anak ko. (“Kinatatakutan ko noon ang kaisipan na baka hindi ko mapag-aral ang mga anak ko”; salin ng may-akda).

“Iti nagdandanagak met kada amongku ket nu mayat metlang ti ugali da ken turing da kanyak, agkinnawatan kami ngata ken magustuwan dak metlan ngata nga agserbi kaniada kangrunaan kayak ngata makidanggay kanyada (“Naging alalahanin ko noon kung mabuti ba ang mga amo ko, magkakaintindihan kaya kami at magugustuhan nita kaya iyong serbisyo ko”; salin ng may-akda).

Buhat sa mga alalahaning nabanggit, ang matinding kahirapan na naranasan ang pangunahing isinagot ng mga Ilokanang OFW kaugnay nito ang paraan ng pagtataguyod ng pamilya sa maliit nilang kinikita sa pagsasaka at pamamasukan. Ito ay patunay kung bakit may diasporang Pilipino— dahil may pagnanais na makaahon sa kahirapan. Matatandaang ito rin ang dahilan kung bakit may lokal na migrasyon ang mga Ilokano sa Lambak ng Cagayan batay sa pag-aaral ni Tamayao sa kaniyang Ilocano Diaspora to Cagayan na ang migrasyon kadalasang may kaugnayan sa ekonomikong dahilan pangunahin na ang kahirapan (78).

Sa isang bansang kabilang sa Ikatlong Daigdig tulad ng Pilipinas, itinuturing na “kanser ng lipunan” ang matinding kahirapan na bunga ng iba’t ibang salik na may kinalaman sa mamamayan at pamahalaan. Kadalasan, hindi sapat ang kinikita sa maghaponing pagtatrabaho upang matugunan ang pang-araw-araw na pangangailangan, o kung sapat man, ito ay eksakto lamang para sa pangunahing gastusin tulad ng pagkain, tirahan, at iba pang batayang pangangailangan. Dahil dito, maraming indibidwal ang nananatiling nasa kalagayang “isang kahig, isang tuka,” kung saan walang natitira para sa ipon o pangmatagalang seguridad.

Naging alalahanin din kung kanino ipagkakatiwala ang anak habang sila’y nagtatrabaho. Patunay ito na sa kabila ng kagustuhang matulungan ang asawang lalaki na buhayin ang pamilya, naroon pa rin ang katotohanang walang ibang tao ang makakaako ng maka-inang tungkulin. Mahusay ang nabanggit na pag-aaral ni Myla Arcinas sa kanyang “Ang Mag-Ina sa Panahon ng Feminisasyon ng Lakas Paggawa” (2008), dahil hindi lamang niya inilatag ang patern ng migrasyon at ang kontemporaryong kalalagayan ng mga inang OFW, kundi nailatag rin niya rito ang implikasyon ng paglisan ng ina sa mga anak. Naibibigay nga ang pangunahing pangangailangan ng mga anak gayundin ang mga gusto nila at may pang-araw-araw namang komunikasyon sa mga ito, ngunit naroon pa rin ang pangangailangan ng totoong presensiya nila. Para mabawasan ang “mom-guilt” ng mga inang OFW, gumastos sila sa nagiging yaya o tagapagalaga ng mga ito upang may pansamantalang humalili sa kanila. Batay kay Arcinas, hindi lamang pisikal na naiwan ng mga babaeng migante ang kaniyang anak kung hindi maging ang resposibilidad at obligasyon din bilang isang asawa at ina (25).

Salungat ito sa panayam sa mga kalahok dahil batay sa kanila ang pag-alis ng ina sa anumang lebel, lokal o nasyunal ay hindi nangangahulugang iniwanan na ang resposibilidad nito sa mga anak. Sa halip, dala-dala pa rin ng mga ina ang kanilang tungkulin at malasakit saanman sila mapadpad, bunga ng paniniwala at ideolohiyang nagsasabing ang resposibilidad sa pamilya ay nananatiling bahagi ng kanilang pagkatao at patuloy na ginagampanan kahit sila ay nasa malayong lugar.

Sa Singapore, mapapansing baon din nila ang alalahanin sa kalagayan ng pamilyang iniwanan. Bunga ng matinding ugnayan ng mga pamilya, iniisip pa rin ng mga Ilokanang OFW ang kalagayan ng mga magulang, asawa at mga

anak dahil nasanay na rin ang mga ito sa kanyang presensiya. Kaya nga, halos sa kanila rin napupunta ang lahat ng sahod dahil pakiramdam ng mga OFW ay paraan na lamang nila ito upang makabawi sa kanilang paglayo. Inilahad ni Fanny Garcia sa kanyang pag-aaral na “Pamilya, Migrasyon, Disintegrasyon”, na sa kagustuhang hindi mag-alala ang pamila, ang mga OFW ay hindi nagbabahagi ng kanilang problema sa mga ito. Dagdag pa, nakasanayang kaugalian na rin ang mga pagpapadala ng pera at regalo bilang bawi o panakip-butas dahil sa pagkakawalay sa pamilya (273).

Gayundin naman, pinakaalalahanin din ng mga Ilokanang OFW ang pagtanggap, pagsunod sa kontrata attrato naman ng kanilang mga amo. Bunga ito ng mga balitang marami sa mga OFW ang minamaltrato at hindi nasusunod ang kontratang kanilang pinirmahan tulad ng hindi pagbibigay ng day-off. Alalahanin nila ito dahil nakasalalay sa trato ng mga amo ang kaligtasan at ikatatagal ng kanilang pananatili sa naturang bansa. Sa oras kasi na hindi naging maayos ang trato at pakikisama ng mga ito, malaki ang mababalewalang sakripisyo mula sa kanila lalo na’t karamihan sa kanila ay nangutang lamang ng pera upang maproseso ang kanilang mga dokumento patungong Singapore. Dagdag din sa takot nila na baka makagawa sila ng labag sa batas ng Singapore lalo na at may mga bata silang inaalagaan. Maiuugnay rito ang iba pang kuwento ng mga OFW na nahatulan ng kamatayan sa ibang bansa.

Lumutang sa kanilang mga tugon na pangunahin nilang takot ang para sa mga anak at pamilya sumunod na lang ang pag-alala sa sarili. Patunay ng pagpapahalaga ng Pilipino sa pamilya (Arcemo et.al, 84). Katangian ng mga babaeng miyembro ng pamilya ang buong pusong paglalaan ng sarili para sa pamilya. Susog ito sa talakay ni Aguilar mula sa pag-aaral ni Torres-Yu (2007) na, maternal o likas sa isang ina ang pagsasakripisyo para sa kaniyang pamilya.

Sa pagpapatuloy, naging *a(nus)* o sakripisyo naman ng mga pangunahing kalahok ang: a) maliit na sahod/pinagkakasya ang maliit na sahod; b) hirap ng buhay sa bukid; c) hirap ng buhay may-asawa; d) pakikisama sa mga biyenan sa kabila ng pangungutya ng mga kamag-anak; e) mapanghinalang katangian ng amo; f) walang kasiguruhang trabaho; at g) pagiging working student.

Samantala, ang mga sumusunod naman ang *inan-anusan* o pinagtitiisan ng mga Ilokanang OFW sa Singapore: a) pangungulila; b) walang hanggang pagtulong sa pamilya; c) paglayo sa mga maliit pang anak; d) pagkainggit sa mga masasayang pagdiriwang/kaganapan sa Pilipinas; e) pag-iisa/pag-aalaga sa sarili tuwing nagkakasakit; f) pakikisama sa mga amo; g) pakikisama sa ibang lahi/kustomer; h) hirap ng komunikasyon; i) anak na magastos at asawang manginginom; j) hirap sa pag-aalaga ng tatlong maliliit na bata; k) pasakit na dala ng pangangaliwa ng kabiyak; l) paninigaw ng mga amo; m) maagang paggising; n) pagbabayad ng utang; o) ang takot na dulot ng paglayo; p) harapang pamumunang trabaho mo; q) pagtitiyaga sa ugaling paiba-iba ng amo; r) mahirap na trabaho; at s) sunud-sunod na utos ng amo at pagtatrabaho ng off dahil umeekstra.

Sa kabila ng pagtitiis o sakripisyo, nananatiling may *n(amnaman)* pag-asang hawak ang mga kalahok. Sa naisagawang kuwentuhan, nailahad nila ang mga sumusunod:

“Anus iti toxic nga sched, kuma ket pirmi bannug ngem haan nga well-compensated” (“Pagtitiis sa toxic na iskeddul, sa lagay ay pagod na pagod pero kulang ang sahod”; salin ng may-akda)

“Sakripisyo nga makunak iti panagworking student. Narigat ngem talaga kasdiay, kinayak met” (“Sakripisyong maituturing ang pagiging working student petalagang ganoon”; salin ng may-akda)

“Yaman ko ta idi tawen iti 2014-2018, uppat a tawen nga maminsan nak lang agday-off, maysa nga aldaw lang ti bulan nga awan trabahok.” (“Nagpapasalamat ako dahil noong 2014-18, sa apat na taon ko ay minsan lang ako mag “day-off”- araw na walang trabaho”; salin ng may-akda)

Dahil sa likas na positibo ang mga Pilipino, nanatili silang may *n(amnama)* o pag-asa. Marami sa mga Ilokanang OFW na ang kanilang pag-asa’y nanggaling sa Poong-Maykapal gayundin sa asawa’t anak at ang iba naman sa kanila ay ang mismong kahirapan na kanilang naranasan. Ang pag-asang ito ang nag-udyok sa kanila upang patuloy na mangarap. Makikita ito sa mga inilahad nila sa kanilang mga tugon na:

“Ni Love amin paggagappuan iti tibker ken namnamak, manipud Pilipinasken ditoy. (“Si Love lagi ang pinanggagalingan ng lahat ng lakas ng loob at pag-asa ko mula noong nasa Pilipinas hanggang ngayong nandito ako”); salin ng may-akda)

“Nasayaat latta kuma ida(employer) a kankanayun. (“Mabuti pa rin sana ang trato sa akin hanggang dulo”); salin ng may-akda)

“Namnamak latta nga addantu latta panagdur- as, adda latta panangnga-asi ni Apo (“Darating din ang pag-angat, may awa ang Diyos”); salin ng may-akda)

“Namnamak ken kararag ko nga kinanayun nga kinasingpet dagiti amo (“Manatili ang kabutihan ng mga amo”); salin ng may-akda)

“Dakkel nga tulong iti gagayyem nu adda problema (“Malaki ng bagay na may mga kaibigan tuwing may problema”); salin ng may-akda)

Makikita mula sa mga tugon nila na ang mga anak, pamilya, kaibigan at Panginoon ang tanging sandigan at kuhanan ng lakas ng loob. Mataas ang pananalig at paniniwala nilang may Diyos sa kabila ng lahat.

Lahat ng mga kalahok ay may mga *a(rapaap)* o pangarap na nais maabot— personal, pampamilya at panlipunan. Karamihan sa kanilang mga pangarap sa Pilipinas ay ang mga sumusunod: a) mas maayos/magaan na pamumuhay; b) makatulong sa pamilya; c) makapag-aral ang mga anak; d) makapagpundar; at e) makabukod ng tahanan. Dahil sa matinding hira ng buhay na kanilang naranasan sa sariling bansa, naroon ang higit nilang kagustuhan na makalaya sa kahirapan at magkaroon ng maayos/magaan na pamumuhay. Kaakibat din nito ang kagustuhang matulungan ang pamilya at mapag-aral ang mga anak.

Samantala, bitbit pa rin ng iba ang ilang pangarap na hindi natupad bago magtungo ng Singapore at naging mas tiyak ang mga ito tulad ng mga sumusunod: a) manatiling mabuti ang amo; b) maihanda ang kinabukasan ng mga anak; c) makapagpatayo ng sariling bahay; d) pagiging matino ng asawa; e) matulungan ang anak sa pinansiyal na pangangailangan; f) mapagtapos ang mga anak;

g) maituloy ang pag-aaral; h) makapamasyal sa iba't ibang lugar at mabili lahat ng gustong bilhin; i) makabili ng sasakyan; j) makabili ng lupa/bukid; k) makaipon at makapunta sa iba pang bansa; l) makapag-asawa; m) matulungang makapangibang-bansa ang ibang miyembro ng pamilya; n) kalusugan ng sarili at pamilya; o) manatiling buo ang pamilya; at o) magkaroon ng tunay na kaibigan. Masaya nilang naibahagi ang kanilang mga inasam, inaasam o pinapangarap tulad ng mga sumusunod:

“Atay awan makunkunda kanyak (“Iyon sanang wala silang masasabi sa akin”; salin ng may-akda)

“Maipurwakak bassit da Inang uray bagas lang Ken mabingaybing ay iti tulong iti kakabsat (“Makapagbigay ako kahit kaunti tulad ng bigas sa aking mga magulang”; salin ng may-akda)

“Buo latta kuma iti pamilyak uray addayuak. (“Buo pa rin sana ang pamilya ko kahit malayo ako”; salin ng may-akda)

“Arapaap ko makabalay iti nasayaat kuma met (“Pangarap kong makapagpabahay nang maayos naman”; salin ng may-akda)

“Arapaap ko nga makapagpundar da tao (“Pangarap kong makakapagpundar ako”; salin ng may-akda)

“Itoy sarilik free lang basta han nak met nagsasakit ken syempre haan nakbaybay-an dagitoy amok finacially ken health. (“Sa aking sarili basta hindi nagkakasakit at syempre iyong hindi ako pababayaang mga amo ko lalo na pagdating sa pinansiyal at kalusugan”; salin ng may-akda)

“Atay nasimsimbeng nga panagbiag” (“Iyon sanang mas maayos, maalwan at kuntentong buhay”; salin ng may-akda)

“Makapagpundar iti bassit a negosyo ken lugan nga pagpasyar ken pangtalon (“Makapagpatayo ng isang maliit na negosyo, sasakyang panggala at pambukid”; salin ng may-akda)

“Arapaap ko mit ii sarili mi nga balay, tapno haannak makidiyan kenni katugangak . . . (“Pangarap kong makapagpundar ng sariling bahay, para maiwasang makitira sa mga biyenan”; salin ng may-akda)

“Atay kuma met nu Fiesta ket makapagdonate ito pangraffle (“Iyon sanang kapag may Fiesta ay makakapag-donate ng pang-raffle”; salin ng may-akda)

“Makalippas kuna da Adingko tapno awan makuna ni Tatangko idia lang (“Mapagtapos ko sana ang aking mga kapatid upang walang masabi ang Tatay sa langit”; salin ng may-akda)

Makikita mula sa mga sagot ng ilang mga kalahok na umiikot lamang sa sa komunidad, sa pamilya at sa sarili ang pangarap. Mahihinuha mula sa mga ito na nasa sistema ng mga kalahok ang pagtulong at pangangarap sa pamilya. Nangangarap nang mataas ang mga panganay at sinisikap maging mabuti dahil ang mga katangiang ito ay inaasahan mula sa kanila (Adler ix-x; Alvarez et.al, 6). Madalas din na ang mga panganay sa pamilya ang tumatayong mga magulang at nagpapaaral sa mga kapatid. Sa ganitong paraan, masasabing mabigat ang responsibilidad na nakaatang sa kanila. Gayumpaman, maoobserbahan sa pakikipanayam na *selfless* ang karamihan sa mga kalahok pagdating sa mga kapatid at pamilya.

Ang makatulong sa mga kapatid, magulang at mapagtapos ang mga anak para sa mas maganda nilang kinabukasan ang pangarap ng mga llokanang OFW. Inilahad din nila na dahil bihira sa kanila ang nakapagtapos ng pag-aaral, ang makitang matagumpay ang miyembro ng pamilya bunga ng edukasyon ay kaligayahan na nila. Sumunod din ang makapagpundar ng bahay at lupa dahil sa pagnanais na mabigyan ng maayos na buhay ang buong pamilya. Pangarap ng karamihan sa kanila ang lupa o bukid dahil naniniwala silang mas malaki ang matitipid kapag may sariling lupang sinasaka. Aminado ang karamihan sa kanila na malaking tulong ang pagiging OFW kaya pangarap ng isang kalahok na makapangibang-bansa na rin ang kanyang kuya para sa pamilya niya dahil hindi man sabihin ng kalahok, naroon ang pagkasawang tumulong dahil nakadepende ang buhay ng pamilya ng kapatid at ng iba pang miyembro ng pamilya sa padala niya.

Samantala, dahil likas sa kanila ang determinasyon hindi katakataka na ang kanilang mga pinapangarap ay kanilang makukuha at ito ang magsisilbing *s(anikua)* o pundar nila. Sa Pilipinas dahil maliit palang ang sahod ng ilan ang mga sumusunod ang itinuturing nilang pundar: a) pansariling gamit; b) maraming kaibigan sa baryo bunga ng magandang pakikisama; c) masayang pamilya; d) nakapagpatayo ng tindahan. Mula rito makikita na wala masyadong pundar dahil sa kakapusan. Subalit, mahihinuha sa kanilang mga kuwento ang pagiging masaya dahil kasama ang pamilya at nakadadalo sa mga salusalo o programa ng baranggay. Wala man pinansiyal, naroon ang naipundar na magandang samahan sa pamilya at mga kaibigan.

Makikita naman na marami ang pagbabago sa kanilang buhay mula nang nakapangibang-bansa bunga ng pagkakaroon ng mas malaking sahod. Pagkarating sa Singapore, ang mga sumusunod ang kanilang naging pundar (materyal at ugnayan): a) bahay, lupa, at bukid; b) mga sasakyan (single na motor, traysikel, *four wheels* at mga gamit sa bukid; c) mga alahas; d) pambayad sa pagkakautang; e) ipong pera sa bangko; f) insurance/SSS; g) dagdag na salapi para sa kasiyahan (biyahe, pagkain sa labas); h) pang-alawans/maintenance na gamot ng magulang; i) pampaaral ng mga kapatid, pamangkin at pinsan; j) magandang ugnayan sa pamilya dahil sa pagbibigay ng alawans sa pinapaaral; k) mga kaibigan; l) edukasyon/propesyunal na mga anak; m) magandang kalusugan; n) buong pamilya sa kabila ng mga pinagdaanan; o.) negosyo para sa pamilya at; p.) donasyon sa mga proyekto sa simbahan. Mula sa mga ito, ang pagpupundar ng bahay, lupa at bukid ang karamihang inunang naipundar ng mga Ilokanang OFW. Ang kaisipang ito ang nagiging simbulo o tanda ng Idagdag pa rito, matatandaang laging dinadaan ng bagyo ang kanilang lugar. Ang maayos at masinop na bahay para sa pamilya ay makapagdudulot sa kanila ng pagiging kampante dahil komportable ang pamilya sa Pilipinas. Ang bukid ang kasunod na ipinupundar upang masiguro na may pagkukuhanan sila ng kanilang ikabubuhay. Dahil sa pagiging maparaan ng mga Ilokano, hindi na nagiging alalahanin ang pang-araw-araw na pagkain dahil marami na silang mapipitas na gulay mula sa kanilang mga tanim. Samakatuwid, gaano man kaliit ang lupang sinasaka kung sarili naman ito, mabubuhay na kahit paano ang pamilya basta nasa payak lamang ang kanilang pamumuhay. Naging pundar din nila ang mga sasakyan at mga gamit sa bukid. Dahil nga ang

mga kalahok ng pag-aaral na ito ay mula sa rural na lugar, mahirap ang walang sariling sasakyan dahil may kalayuan sa kanila ang kabilang bayan kung saan sila namamalengke. Ang pagkakaroon ng single na motor, traysikel at four wheels ay malaking tulong sa kanila kung dumating ang emergency. Gayundin, nagagamit nila ito kapag naglalako ng kanilang mga produktong palay at gulay. Malaki rin ang kanilang matitipid kapag may sarili silang gamit/motor pambukid dahil hindi na sila magrerenta para sa patubig at pag-aani dahil sila na mismo ang operator ng kuliglig at *reaper* nila. Maliban pa ito sa pagkakaroon nila ng mga sariling kalabaw at kariton.

Sinasang-ayunan ng pag-aaral ni Turgo Tullao Jr. ang ganitong pagpupundar ng mga OFW. Ayon sa kaniya, kadalasang ginugugol ng mga pamilyang tumatanggap ng padala mula sa mga nangimbang-bansa ang ipinadalang pera sa pabahay, edukasyon, pangangalagang pangkalusugan at mga serbisyong panlibangan (73).

Sa kabilang banda, pundar ding maituturing ang mabuting relasyon sa pamilya lalo na ang pananatiling buo ng mga ito sa kabila ng pagtataksil ng mga asawa at mabuting relasyon sa mga amo na ang turing na sa kanila ay kapamilya. Dagdag rin dito ang patuloy na pakikipag-ugnayan sa grupo ng Quirinians, grupo ng mga OFW ng bayan ng Quirino sa buong mundo at ang pagsuporta ng mga ito sa mga proyekto ng grupo gayundin na higit na napapayabong ang magandang samahan.

Mula sa datos, masasabing iba-iba ang danas sa D.A.N.A.S ng mga kalahok bunga na rin ng pagkakaiba ng kanilang pinanggalingan o pinaniniwalaan ngunit makikitang ang lahat ng kanilang sakripisyo ay nag-uugat sa pagmamahal sa pamilya. Samantala, masasabi ring malaki ang sakripisyo ng mga naiwanan nilang miyembro ng pamilya dahil sila ang umako at umaakto sa mga responsibilidad-pisikal ng kanilang kapamilyang nangibang bansa. May sarili ring danas ang pamilyang naiwan at malaking bagay ang komunikasyon upang manatiling magkaugnay at buo ang parehong kasangkot sa pangigingbang bansa.

Mga Sosyo-kultural at pang-ekonomikong Isyung Kinaharap

Lumalabas din sa pag-aaral na ang mga sumusunod ay ang mga karaniwang sosyo-kultural at pang-ekonomiyang isyung kinaharap at/o kinakaharap ng mga migranteng kalahok sa Singapore na nakaangkla sa Teoryang Panulak-Panghila

(Pe-Pua; Hao 32): a) Kahirapan—ang pangunanging usapin na nagtulak sa mga OFW na makipagsapalaran. Sa kabila ng karangyaan o pagkamayroon dahil sa pangigingbang-bansa, makikita pa rin ang pag-iral ng “panagkakuripot” sa mga kalahok dahil sa kahirapang naranasan mula sa kanilang pagkabata; b) Kawalan ng trabaho/mababang sahod. Magkaugnay ang kahirapan at kawalan ng trabaho. Ang dalawang ito’y resulta ng isa’t isa; c) Job mismatch na nakapaloob sa kawalan at pansamantalang trabaho; Maituturing itong global na isyung pang-ekonomiko. Hindi akma ang kanilang natapos sa dinatnang trabaho sa Singapore subalit mas malaki ang sahod kung ikukumpara sa paggamit ng kanilang natapos na digri sa Pilipinas; e) Pagbubuntis sa murang edad— hindi nakapagtapos ng pag-aaral dahil sa maagang pagbubuntis at/o pag-aasawa dahilan ng mas mababang oportunidad ng trabaho sa pinanggalingang pook; f) Pagiging palaasa ng anak sa magulang o ng kapatid sa kapatid—mabuti ang pagkakaroon ng magandang samahan sa loob ng tahanan ngunit ang kaugaliang ito’y posibleng tinuturuan ang isang miyembro ng pamilya na maging tamad at palaasa.

Pag-igpaw at Pag-angkop: Ang Glokalisadong Identidad ng mga Ilokanang Migrante sa Singapore

Idinikta ng globalisasyon ang pag-angat o pagbabago tungo sa pag-unlad samantalang ang lokalisasyon naman ay pagpapanati at pagpapatatag sa mga produkto o kulturang lokal. Ang glokalisasyon ay repleksiyon ng globalisasyon sa lokal. Ibig sabihin, hindi nawawala ang lokal kapag naimpluwensiyahan ito ng globalisasyon (Roudometof 1-45). Mula rito, masasabing ang glokalisasyon ay pinagsanib na globalisasyon at lokalisasyon. Ito ay tumutukoy sa akto ng pagdadala ng ideang global sa lokal bunsod ng puwersa ng migrasyon. Makikita ang aktong ito sa mga sumusunod: a) Pagbili ng gamit pantahanan mula Singapore sa paniniwalang mas matibay ang kalidad nito kasi subok na. Ito ang ginagawa ng ilan sa mga kalahok. Bumibili sa Singapore ng kagamitan tulad ng kobrekama gamit pangkusina at iba pang gamit sa bahay na iniipon sa balik-bayan box sa paniniwalang sulit ang pinambili dahil sa kalidad nito. May pagkakataon din naman humahanap sa Pilipinas ng parehong tatak o brand katulad ng ginagamit sa Singapore; b) Panggagaya sa disenyo ng mga kabinet o muwebles ng bahay sa Singapore sa kanilang bahay. Kadalasang nakakukuha ng idea ang mga kalahok sa istilo ng bahay na pinanunuluyan para sa kaniyang ipinatatayong bahay sa

Pilipinas; c) Pagkakaroon ng pagkakakitaan. Natutunan ng ilang kalahok sa kanilang mga amo ang pagkakaroon ng raket na pagtitinda ng *tupperware brand*. Ang pagbebenta ay nagaganap tuwing day-off ng mga kalahok at mga; kapwa Pinoy rin naman ang bumibili sa kanilang paninda; d) Pagbibigay ng donasyon sa simbahan, baryo, o sa mga nanghihingi o nagsosolicit. Karaniwan nang senaryo sa mga OFW ang pagbebenta ng tiket o sobre ng mga kumakandidata sa mga pakontest sa paaralan o sa baryo na anak ng mga kamag-anak o kaibigan sa Pilipinas. Maraming pagkakataon din na nakatatanggap sila ng liham mula sa kanilang Pastor o mga kapwa miyembro sa kanilang simbahan. Kadalasan, pera ang kanilang naipaaabot na donasyon sa simbahan na naibibili naman ng kagamitang musikal at LED TV para sa bahay-panambahan o kapilya; at e) Pagpapaaral sa mga pinsan at pamangkin. Bahagi ang obligasyon ng mga OFW ang makapagpaaral ng miyembro ng pamilya. Dahil pamilya ang pangunahing dahilan ng pangingibang-bansa, nagiging prayoridad ng karamihan ng OFW ang edukasyon dahil sa paniniwalang malaki ang magagawa ng diploma upang makaalpas sa kahirapan. Sila ang karaniwang kumukumbinsi sa mga miyembro ng pamilya na unahin ang pag-aaral, kaya karaniwang sila ang sumasagot sa alawans at matrikula ng anak, kapatid, pamangkin o pinsan.

Sa kabuuan, lumilitaw na ang pagiging kuripot, na mas angkop na maunawaan bilang panagkuripot, ay hindi simpleng katangiang personal kundi isang anyo ng tunay na kalakasang kultural ng mga migranteng Ilokana. Matingkad ang pag-iral nito sa kanilang glocalisadong identidad, kung saan nananatili ang matalinong pagpapasya sa paggugugulan ng oras at salapi sa kabila ng kanilang paglalakbay sa isang global na espasyo tulad ng Singapore. Sa mas malawak na konteksto, naiuugnay rin ang panagkuripot sa ambag ng mga migrante sa pambansang ekonomiya at sa pagpapaunlad ng kanilang mga pinanggalingang baryo, sa pamamagitan ng padala, pagtitipid, at maingat na pamamahala ng yaman.

Kaugnay nito, ipinapakita rin ng pag-aaral na malaking bahagi ng diaspora ay binubuo ng mga Ilokano, at kapansin-pansing marami sa mga ito ay kababaihan— isang realidad na sumasalamin sa historikal nang kakayahan ng kababaihan sa pakikipagsapalaran, lokal man o internasyonal. Ipinakikita ng mga datos na ang mga Ilokanang migrante sa Singapore ay may sari-saring indibidwal na danas na hinuhubog ng mga pangtulak, gaya ng kalagayang sosyo-ekonomiko sa Pilipinas,

at mga panghila, tulad ng mga oportunidad para sa mas maayos na pamumuhay sa Singapore. Sa ganitong proseso, lumilitaw ang panagkuripot bilang mahalagang salik sa kanilang pag-angkop at pag-iral sa bagong kapaligiran. Sa huli, ang pagsasanib ng mga lokal na pagpapahalaga at global na karanasan ay nagbubunga ng isang natatanging glocalisadong identidad na sumasalamin sa patuloy na pagdadala, pagbabago, at pagpapatibay ng pagka-llokana sa ibayong dagat.

MGA SANGGUNIAN

- Aguilar, Filomeno V., Jr. *Studying Migration and the Family*. Ateneo de Manila UP, 2009.
- Almario, Virgilio S. *UP Diksiyonaryong Filipino*. Binagong edisyon, UP Sentro ng Wikang Filipino, 2010.
- Arcemo, Micaella, et al. "Ang Magkamali ay Pipingutin Ko: Pagkilatis sa Pamumuhay ng Pamilyang Pilipino sa Modernong Panahon." *PU-Laguna Journal of Arts and Sciences*, vol. 4, no. 2, 2022, pp. 74–90. Web. lpulaguna.edu.ph/wp-content/uploads/2023/10/JAS-22-6.pdf.
- Arcinas, Myla. "Ang Mag-ina sa Panahon ng Feminisasyon ng Lakas Paggawa." *Malay: Internasyunal na Journal sa Araling Filipino*, vol. 20, no. 2, 2008, pp. 26–35. Web. ejournals.ph/function/reader1/read2/web/reader.php?id=uploads%2Farchive%2FMALAY%2FVoL+20+No.+2+%282008%29%2FMS%2FMALAY+202_3Arcinas.pdf.
- Capulla, Rose Pascual, and Feorillo Petronilo A. Demeterio III. "Ang Senyas: Diskurso ng Pagkabansa mula sa mga Pangunahing Materyal na Ikon sa 29 na mga Obra ng Siningsaysay." *International Journal of Research Studies in Education*, vol. 9, no. 8, 2020, pp. 89–112. Web. consortiacademia.org/journal/index.php/ijrse/article/view/574.
- Constable, Nicole. "Foreign and Domestic in Hong Kong." *Maid to Order in Hong Kong: Stories of Migrant Workers*. 2nd ed., Cornell UP, 2007, pp. 1–17. Web. www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt7v7s1.6.
- Covar, Prospero R. "Kalamang Bayang Dalumat ng Pagkataong Pilipino." *Daluyan: Journal ng Wikang Filipino*, vol. 21, no. 1, 2015, pp. 79–89. Web. journals.upd.edu.ph/index.php/djwf/article/view/4915.
- Deleña, Mary Irene Claire S., et al. "Pagbasa sa Identidad ng Kabataan sa Panahon ng Digital na Midya." *Mabini Review*, vol. 8, no. 1, 2025, pp. 40–46. Web. publishing.pup.edu.ph/ojs/index.php/MabRev/article/view/309.
- Fortunato, Teresita V. *Mga Pangunahing Etnolinggwistikong Grupo sa Pilipinas*. De La Salle UP, 1993. Print.
- . *Mga Pangunahing Etnolinggwistikong Grupo sa Pilipinas*. Anvil Publishing, 2017.
- Garcia, Fanny A. *Pamilya, Migrasyon, Disintegrasyon*. C&E Publishing, 2012.
- Hao, Duan. *Embodied Migration: An Affective Understanding of the Push-Pull Theory*. Master's thesis, University of New South Wales, 2012. Web. doi.org/10.26190/unsworks/15749.
- Javier, Roberto. "Mga Migranteng Manggagawang may HIV/AIDS: Pagkalinga sa Pangkalusugang Pangangailangan ng Pamilyang Pilipino." *Malay: Internasyunal na Journal sa Araling Filipino*, vol. 21, no. 2, 2009, pp. 59–70. Web. ejournals.ph/article.php?id=7942.
- McKay, Deirdre. *Global Filipinos: Migrants' Lives in the Virtual Village*. Indiana UP, 2012.
- . *An Archipelago of Care: Filipino Migrants and Global Networks*. Indiana UP, 2016.
- Fortunato, Teresita. *Mga Pangunahing Etnolinggwistikong Grupo sa Pilipinas*. Anvil Publishing, 2017.
- Navarro, Atoy, et al. "Kasaysayan, Lipunan, at Sikolohiyang Pilipino." *Diwa E-Journal*, vol. 1, no. 1. 2013, pp. 1-14. www.pssp.org.ph/diwa/wp-content/uploads/2014/09/03-Pambungad1.pdf.

- Nuncio, Rhoderick V. Sanghiyang sa Mundo ng Internet. Academica Filipina Digital, 2010.
- Nuncio, Rhoderick V., at Elizabeth Nuncio. "Sangandiwa: Araling Filipino bilang talastasang pangkalinangan at lapit-pananaliksik". Animo Repository, 2024, pp. 1–199. Web. animorepository.dlsu.edu.ph/faculty_research/8459/.
- Roudometof, Victor. "Theorizing Glocalization: Three Interpretations." *European Journal of Social Theory*, vol. 19, no. 3, 2016, pp. 391–408. Web. doi.org/10.1177/1368431015605443.
- Tagaya, Angelina, and Leah Ballesteros. "Ilocano Familism in the Chichacorn Industry in Paoay, Ilocos Norte, Philippines". *Humanities & Social Sciences Reviews* vol. 4, no 1, 2016, pp. 27-40, tinyurl.com/4u2dxm.
- Tamayao, Antonio. "Ilocano Diaspora to Cagayan: A Historical Account and Framework for Understanding Ilocano Inter-Provincial Mobility." *Philippine Population Review*, vol. 8, no. 1, 2009, pp. 73–88. Web. philippinepopulationreview.upd.edu.ph/index.php/ppr/article/view/35.
- The New Philippine Comprehensive Dictionary & Thesaurus with Philippine 12 Major Languages*. University of Sto. Tomas, 2015.
- Tolentino, Rolando B. "Globalizing National Domesticity: Female Work and Representation in Contemporary Women's Films," *Philippine Studies: Historical and Ethnographic Viewpoints*, vol. 57, no. 3, 2012, doi.org/10.13185/2244-1638.1727.
- Tullao Jr, Tereso "Epekto ng Padalang Salapi ng mga OFW sa Tunay na Palitan ng Salapi". *Malay Internasyunal na Journal sa Araling Filipino*, vol. 21, no. 2, 2009, pp. 41–58. ejournals.ph/article.php?id=7917.
- Villa, Jose. *Diksyunaryo-tesauro; Pilipino- Ingles*. Manlapaz Pub. Co., 1972.

Si **Baby Jean VC. Jose** (babyjeanjose@clsu.edu.ph) ay kasalukuyang tagapangulo ng Departamento ng Filipino-CASS, CLSU. Nagtapos siya ng digring PhD sa Araling Filipino-Wika, Midya, Kultura sa De La Salle University-Manila kung saan niya nakamit ang pagkilala bilang *Outstanding Dissertation*. Interes niya sa pananaliksik ang Ilocano diaspora at kultura, leksikograpiya at kasarian.